

Beslut

efter kvalitetsgranskning av lärares arbete för
att tidigt motverka könsbundna utbildnings-
och yrkesval vid Sjömarkensskolan i
Borås kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Sjömarkensskolan i Borås kommun avseende verksamhetens kvalitet vad gäller lärares arbete för att tidigt motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval. Syftet med denna kvalitetsgranskning är att undersöka hur skolor genom undervisning och studie- och yrkesvägledning arbetar i årskurs 4-6 för att vidga elevernas perspektiv på framtida utbildnings- och yrkesval utifrån ett jämställdhetsperspektiv. I granskningen bedöms följande frågeställning:

- I vilken utsträckning arbetar lärare i undervisningen med att motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval?

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området vilket beskrivs i bilaga 2. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. På det granskade området bedöms om skolan/verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en skola/verksamhet bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framtidsytande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Sjömarkensskolan i följande utsträckning:

Lärare arbetar *i flera delar* med att i undervisningen motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval *men utvecklingsområden finns*.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del.

- Lärarna behöver kontinuerligt inkludera ett jämställdhetsperspektiv i undervisningen med utgångspunkt i ämnenas centrala innehåll.

- Lärarna behöver systematiskt integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och i det arbetet även utmana begränsande könsstereotypa föreställningar om utbildningar och yrken.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2024-04-17 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2022:8801) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömning inom området.

Lärares arbete för att motverka könsstereotypa föreställningar

Inom detta område granskas hur lärare arbetar för att skapa en jämställd undervisning, hur lärare arbetar för att undervisa om jämställdhet och hur lärare arbetar med studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer följande: Lärarna arbetar *i flera delar* med att i undervisningen motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval *men utvecklingsområden finns*.

Skolinspektionen sammanfattande motivering till bedömningen är följande: Granskningen visar att lärarna enbart till viss del låter undervisningen genomsyras av ett normmedvetet förhållningssätt samt att lärarna sällan diskuterar hur normer kan utmanas och problematiseras. Det framgår vidare att lärarna till viss del utformar undervisningen på ett sätt som motverkar reproduktion av könsstereotypa föreställningar samt att lärarna bedriver ett aktivt arbete med att skapa ett inkluderande klassrumsklimat. Granskningen visar att lärarna endast berör jämställdhet kopplat till det centrala innehållet inom några ämnen, även om de fångar upp elevernas tankar kring könsstereotypa uttryck när de kommer upp. Lärarna uppmärksammar i begränsad omfattning hur elevernas intressen och förmågor påverkas av

könsstereotypa föreställningar. Granskningen visar att lärarna sällan integrerar studie- och yrkesvägledning i undervisningen och att de har få möjligheter att systematiskt hålla sig uppdaterade kring studie- och yrkesvägledningsfrågor. Slutligen visar granskningen att lärarna sällan arbetar systematiskt med att vidga elevernas syn på hur kön påverkar framtida utbildnings- och yrkesval.

Lärares arbete för att skapa en jämställd undervisning

Granskningen visar att lärarna enbart till viss del låter undervisningen genomsyras av ett normmedvetet förhållningssätt samt att lärarna sällan diskuterar hur normer kan utmanas och problematiseras. I inskickad dokumentation och i intervjuer med lärare och rektorn framkommer att skolan för tre år sedan hade ett utvecklingsarbete som fokuserade på hur framför allt pojkar klarar sig i skolan. I samband med det så hade kollegiet flera diskussioner om normer och hur de ska agera för att gruppen pojkar ska lyckas bättre i studierna. Detta arbete resulterade i att skolan idag har ett "förhållningsdokument" som uttrycker hur lärare ska möta elever, både pojkar och flickor, men med utgångspunkten att göra skolarbetet meningsfullt för pojkarna. Det finns dock inget motsvarande arbete kring hur de ska finna mönster för flickornas situation i skolan och hur dessa ska bemötas. Lärarna understryker att de förhåller sig till eleverna som individer snarare än utifrån kön. Några lärare som inte deltog i utvecklingsarbetet för tre år sedan upplever att frågan om normer och kön inte är aktiv i kollegiet och det framgår att normmedvetenhet och normkritik inte är en fråga som de idag regelbundet eller systematiskt diskuterar i sina arbetslag. Både rektorn och lärarna säger att de inte har några metoder för att undersöka vilka normer som råder på skolan, varken bland eleverna eller bland lärarna själva, eller hur normer kan problematiseras. Skolan har visserligen årligen en "klimatenkät" i vilken de eftersöker hur eleverna upplever sin skola bland annat med avseende på trygghet och studiero, men i denna finns inga specifika frågor om normer eller kön, berättar rektorn. Det framkommer i intervjuerna att frågan om normmedvetenhet i samband med utvecklingsarbetet för tre år sedan diskuterades på utvecklingsträffar, men att frågan idag främst diskuteras på förekommen anledning och oftast i samband med rastaktiviteter. Enligt rektorn är det också skillnad mellan pedagogerna huruvida de reflekterar kring frågan om eventuella könsmönster eller ej. Eleverna säger att det inte finns några skillnader mellan pojkar och flickor på skolan, men ger sedan flera exempel på skillnader mellan grupperna, exempelvis att gruppen pojkar är mer högljudd, mer utåtagerande och mindre ansvarstagande. Det framgår i intervjuerna att lärarna har noterat att pojkar är mer högljudda och får fler tillsägelser och att de säger till pojkarna när de märker sådana mönster, men det framgår samtidigt att lärarna inte utmanar detta konstaterande eller utgår från dessa insikter när de organiserar sin undervisning. Tvärtom

säger lärarna att de inte vill tänka på eleverna som pojkar eller flickor utan de har samma förväntningar på alla elever.

Det framgår vidare av granskningen att lärarna till viss del utformar undervisningen på ett sätt som motverkar reproduktion av könsstereotypa föreställningar. Av intervjun med lärare framgår att lärarna ibland arbetar med att motverka begränsande könsmonster genom val av undervisningsmaterial och strategier i undervisningen, exempelvis genom att medvetet välja litteratur och annat material som innehåller en jämn könsrepresentation – ett perspektiv de alltid har med sig, säger lärarna. Det framgår också att lärarna lyssnar lika mycket på båda könen vad gäller hur eleverna får påverka undervisningen. Dock berättar lärarna att de ofta använder olika slumpmässiga metoder för att dela in eleverna inför grupparbeten, snarare än att gruppindelning sker medvetet för att motverka reproduktion av könsmonster. Det framgår också i intervjuerna att lärarna generellt planerar undervisningen med variation som ledstjärna och inte för att främja jämställdhet. I sitt "förhållningsdokument" lyfter rektorn fram det som förväntas finnas med i lärarnas undervisning: höga förväntningar, relationsskapande, synliggjorda lärprocesser och "pluggkultur", men det framgår också att kön inte är en aspekt som lyfts i detta dokument. Enligt lärarna arbetar kollegiet som grupp inte aktivt med förhållningsdokumentet, utan det är något som rektorn påminner dem om ibland. Då de inte systematiskt reflekterar över hur könsmonstren ser ut i sina respektive grupper, ligger sådana mönster inte heller till grund för hur de organiserar undervisningen, berättar lärare. Flickorna berättar i intervjun att de sagt till sina lärare att de helst vill jobba enskilt, men att de ändå ofta arbetar i grupp trots att pojkarna då pratar för mycket, tram-sar och inte tar ansvar i grupparbetena.

Granskningen visar också att lärarna bedriver ett aktivt arbete med att skapa ett inkluderande klassrumsklimat. Av intervjuer med elever, lärare och rektorn framgår att lärarna använder sig av ett flertal metoder för att skapa ett klassrumsklimat där eleverna vågar komma till tals och vågar vara som de är. Eleverna berättar att det är lärarna som bestämmer hur placeringen ska vara i klassrummet, att lärarna beslutar om gruppindelning och att talutrymmet fördelas jämnt mellan eleverna. De säger också att pojkar och flickor behandlas likadant vad avser stöd, beröm och hjälp och att detta gäller lika i alla ämnen. Däremot menar eleverna att pojkarna får fler och skarpare tillsägelser än flickorna, medan lärarna säger att det inte alltid blir tydligt för eleverna att även flickorna får tillsägelser. Eftersom flickorna ibland stör mer subtilt får de därmed också tystare tillsägelser. Enligt lärarna använder de sig exempelvis av glasspinnar för att fördela taltid, av sociogram för att placera elever eller av slumpgeneratorer för att gruppera eleverna inför grupparbeten. De säger dock också att de ofta styr grupsammansättningarna efter vilka elever som de tror

skulle kunna arbeta bra tillsammans och gynna varandras lärande och att de ofta har studiero som mål med placeringar. Lärarna berättar också att de har "veckans par" enligt ett rullande schema, och att dessa par ansvarar för ett antal praktiska uppgifter i klassen under veckan och att dessa uppgifter inte fördelas enligt könsstereotypa förväntningar.

Lärares undervisning om jämställdhet

Granskningen visar att lärarna endast berör jämställdhet kopplat till det centrala innehållet inom några ämnen, även om att de fångar upp elevernas tankar kring könsstereotypa uttryck när de kommer. Lärarna berättar i intervju att de tänker på jämställdhetsperspektivet när de planerar sin undervisning, men de tycker inte att perspektivet går att införliva i alla ämnen. Det blir mest i historia och i andra samhällsorienterande ämnen och i idrott och hälsa där det kommer in mer naturligt, samt i valet av skönlitteratur som jämställdhet berörs, säger de. Några lärare exemplifierar med att de nämner kvinnliga forskare i teknik eller har tema om starka (Pippi Långstrump) och bråkiga (Lotta på Bråkmakargatan) flickor i samband med Astrid Lindgren-tema. I idrott och hälsa har läraren talat med eleverna om personer som bytt kön och i vilken grupp dessa ska ingå när de tävlar. Andra exempel på undervisningsmoment där lärarna valt att lyfta fram ett innehåll som ska utmana elevernas syn på kön är ett temaarbete kring bildanalys, reklam och medier. Lärarna säger att de har berört jämställdhetsperspektivet i undervisningen utan att nämna begreppet, samtidigt som någon lärare menar att jämställdhetsfrågor inte hör hemma i undervisningen förrän eleverna är något äldre, då undervisningen inte bör ligga över elevernas mognadsnivå. Intervjuade flickor känner till begreppet jämställdhet och beskriver att det handlar om att allt ska vara lika mellan killar och tjejer och att alla får ha vilka kläder de vill, även rosa, något de pratat om på värdegrundsveckor. Eleverna säger att de sällan talat om jämställdhet mellan kvinnor och män på någon lektion och kan inte heller minnas att de någonsin talat om skillnaden mellan hur män och kvinnor har det i samhället avseende exempelvis vilka typer av jobb kvinnor och män har, eller att de talat om löneförhållanden. Inte heller har de pratat om hur det ser ut inom familjer vad gäller arbetsfördelning mellan könen. Om det någon gång skulle hända att dessa frågor berörs så beror det på att någon elev har ställt en fråga, säger eleverna, men de kan inte minnas något tillfälle då det faktiskt har hänt. Även av intervjun med lärarna framgår att de sällan undervisar om jämställdhetsperspektivet men de säger, liksom eleverna, att de fångar de tillfällen och de frågor som kommer upp spontant, exempelvis om elever frågar om vilka jobb som ger hög lön. Också rektorn säger att lärarna tar upp jämställdhetsperspektivet när det faller sig naturligt i ämnena, men rektorn har aldrig

sett det hända när hen har gjort lektionsobservationer. Här finns ett arbete att göra för att ha en mer levande diskussion i frågan, säger rektorn.

Det framgår också av granskningen att lärarna i begränsad omfattning uppmärksammar hur elevernas intressen och förmågor påverkas av könsstereotypa föreställningar. Lärarna berättar att de ser olika aktiviteter som intressestyrda snarare än könsstyrda och att de inte har iakttagit könsmönster vad gäller elevernas intressen, även om de noterat att fler pojkar än flickor spelar fotboll. Någon lärare uttrycker också att det är svårt att veta vilka förmågor som kommer att vara relevanta för framtida, ännu okända yrken, varför de inte tänker på kön för vare sig intressen och förmågor utan utmanar både pojkar och flickor på samma sätt även om lärarna också berättar att de medvetet lyfter fram alster av pojkar i bildämnet eller av flickor i matematik, eller att de medvetet försöker göra teknikämnet tilltalande för flickor. Lärarna säger också att digital kompetens är könsneutral på skolan, men säger samtidigt att pojkarna är mer intresserade av digitala spel än flickor. Lärare konstaterar att datakunskaper har hög status och därför är viktig kunskap inför framtiden, något de lyft i samband med att många pojkar behövde motiveras i sina studier. Pojkarnas förklaring till varför det mest är pojkar som spelar dataspel är att det oftast är manliga huvudrollsinnehavare i spelen. De säger att intresseskillnader mellan pojkar och flickor, som den med dataspelandet, inte är något som de pratar särskilt mycket om i undervisningen. Däremot säger eleverna att de tror att deras lärare skulle uppmuntra en flicka som ville testa något som kan uppfattas som ett typiskt pojkitintresse, som dataspelande eller basket/innebandy eller pojkar som vill testa dans, om situationen uppstod. Rektorn säger i intervjun att hen inte tror att lärarna arbetar så mycket med att utmana eleverna att bryta könsstereotypa val i klassrummet, men berättar att flickor på skolan har bra betyg i ämnet teknik, vilket hen ser som bevis på att lärarna lyckats få flickorna intresserade av ämnet. Rektorn säger också att det finns ett aktivt arbete med att erbjuda eleverna icke könsstereotypa aktiviteter på rasterna och exemplifierar med att rastvärdar tagit tag i hur eleverna samspekar på fotbollsplanen och begärt att även flickorna ska få delta på samma villkor som pojkarna.

Lärares arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Granskningen visar att lärarna sällan integrerar studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Enligt både elever, lärare och rektorn är studie- och yrkesvägledning (SYV) ingenting som de arbetar med strukturerat och planerat, även om frågor kring framtida yrken kommer upp ibland från eleverna. Lärarna berättar att de vet att studie- och yrkesvägledning ingår som en del i läraruppgiftet, men säger att de

inte arbetar systematiskt med frågan. Det händer dock att lärare nämner vilka ämnen som är viktiga att jobba med om en elev exempelvis vill bli läkare. De säger också att det idag finns många yrken som är okända, varför frågor som kommer upp från eleverna ofta handlar om kända yrken, som just läkare eller polis. Någon lärare säger att hen medvetet väljer att inte prata om specifika yrken eftersom hen ser skolan som en plats där eleverna ska testa många olika saker för att se att deras möjligheter inför framtiden är många. Både lärarna och rektorn berättar om en ”yrkesdag” som rektorn initierat under slutet av vårterminen 2023, men den har ännu inte genomförts. Eleverna berättar att de i de lägre årskurserna pratat om vad de vill bli och då fått veta vilka ämnen de måste anstränga sig extra mycket i, men att det inte alls har skett på mellanstadiet. Några elever säger att de aldrig pratat om vad de vill studera eller arbeta med och de har heller aldrig pratat med sina lärare om hur arbetsmarknaden ser ut. Eleverna säger också att de inte minns att de haft besök av några yrkesverksamma på skolan, eller gjort några studiebesök där fokus varit att lära sig om olika yrken. De kan dock minnas en gång då de fick berätta vilka jobb som deras föräldrar har.

Det framgår vidare av granskningen att lärarna har få möjligheter att systematiskt hålla sig uppdaterade kring studie- och yrkesvägledningsfrågor. Enligt till Skolinspektionen inskickad dokumentation och i intervjuer med lärare och rektorn framgår att skolan i dagsläget inte har tillgång till någon studie- och yrkesvägledare. Det finns heller ingen lärare på skolan som fått i uppdrag att bevaka SYV-frågor, säger rektorn. I Borås kommun finns sedan tidigare en SYV-plan, senast uppdaterad i mars 2023, vilken både rektorn och lärarna känner till, men den har varken diskuterats i kollegiet eller implementerats på skolan, säger de.

Slutligen visar granskningen att lärarna sällan arbetar systematiskt med att vidga elevernas syn på hur kön påverkar framtida utbildnings- och yrkesval. Av intervjuer med elever och lärare framgår att lärarna sällan eller aldrig pratar om eller problematiserar utbildnings- eller yrkesval ur ett könsperspektiv. Eleverna minns att de under en värdegrundsvecka frågade sin lärare varför fler män än kvinnor är byggarbetaryrken och att läraren då svarade att det beror på att kvinnor ofta söker sig till säkrare jobb. I övrigt är frågan om vilka val män och kvinnor kan göra en sak som de främst diskuterat i samband med att de arbetade med området lagar och demokrati, säger en av eleverna, medan de andra eleverna säger att detta inte är något de någonsin har pratat med sina lärare om. En lärare säger att hen vid något tillfälle haft ett samtal om att kön styr vad man väljer att utbilda sig till, och att eleverna då menade att alla kan bli vad de vill. Läraren problematiserade dock inte diskussionen vidare. Lärare säger också att de upplever att eleverna, när frågan spontant kommer på tal, säger vad de föreställer sig är ”rätt” saker – att alla kan bli allt och

att valet är fritt – men att eleverna sedan ändå väljer könsstereotypiskt inför gymnasiet.

Identifierat utvecklingsområde

Skolinspektionen bedömer att för att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området behöver ett utvecklingsarbete inledas inom följande:

- Lärarna behöver kontinuerligt inkludera ett jämställdhetsperspektiv i undervisningen med utgångspunkt i ämnenas centrala innehåll.

Granskningen visar att lärarna fångar upp eventuella frågor kring jämställdhet som spontant kommer från elever och att de tar upp de jämställdhetsfrågor som redan ingår i läromedlen, men att jämställdhetsperspektivet inte kontinuerligt inkluderas i undervisningen inom samtliga ämnen. Det framkommer också av granskningen att jämställdhet inte systematiskt inkluderas i planeringen av undervisningen och att det enbart sker i vissa ämnen och av vissa lärare. Det framgår också att inget medvetet och systematiskt arbete försiggår bland lärarna för att kontinuerligt reflektera över och problematisera jämställdhetsperspektivet inom sina ämnen och på så sätt skapa en medvetenhet hos eleverna kring könsstereotypa föreställningar.

Av läroplanens inledande del, Skolans värdegrund och uppdrag, framgår bland annat att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹

I läroplanens avsnitt om normer och värden anges vidare att alla som arbetar i skolan i sin verksamhet ska bidra till att skolan präglas av jämställdhet och att elever interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Det framgår också att alla som arbetar i skolan ska utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt i det vardagliga arbetet. Lärare ska specifikt synliggöra och diskutera med elever hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka

¹ Lgr 22, 1. Skolans värdegrund och uppdrag.

människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Läraren ska också planera och genomföra undervisningen så att elever möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet.²

Skolinspektionen rekommenderar därför lärarna att, under ledning av rektorn, systematiskt identifiera möjligheter att anlägga ett jämställdhetsperspektiv på det centrala innehållet i respektive ämne. På så vis kan lärarna kontinuerligt och medvetet undervisa om jämställdhet. Lärare bör också sträva mot att i undervisningen utmana elevers egna tankar kring jämställdhet och erbjuda dem möjligheter att samtala kring sådana frågor på ett medvetet sätt. Arbetet kan med fördel bedrivas i samarbete med kollegor, varför rektorn bör erbjuda konkreta förutsättningar för att ett sådant samarbete ska komma till stånd.

Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete även behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver systematiskt integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och i det arbetet även utmana begränsande könsstereotypa föreställningar om utbildningar och yrken.

Granskningen visar att lärarna sällan integrerar studie- och yrkesvägledning i sin undervisning. Den studie- och yrkesvägledningsplan som finns övergripande i kommunen har varken diskuterats eller implementerats på skolan och inga insatser har genomförts för att vidga elevernas perspektiv på framtida utbildnings- och yrkesval på ett sätt som kan utmana eleverna utifrån ett könsperspektiv.

Enligt 2 kap. 29 § skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. I läroplanen anges också att alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund.³ Av Skolverkets allmänna råd framgår vidare att lärare i undervisningen bör utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval.⁴

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärarna, under ledning av rektorn, utvecklar arbetet med studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Lärarna behöver se till att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat i olika ämnen. Inom ramen för studie- och yrkesvägledningen behöver lärarna systematiskt

² Lgr 22, avsnitt 2.1, *Normer och värden*.

³ Lgr 22, avsnitt 2.6, *Skolan och omvärlden*.

⁴ SKOLF5 2013:180. Skolverkets allmänna råd med kommentarer om arbete med studie- och yrkesvägledning.

synliggöra hur kön kan påverka framtida utbildnings- och yrkesval och utmana de könsstereotypa föreställningar och normer som hänger samman med sådana val. En förutsättning för att studie- och yrkesvägledningen ska vara relevant och uppdaterad är att lärarna ges möjlighet att skaffa sig aktuell kunskap om vilka faktorer som påverkar elevers val, exempelvis hur sökmönster till gymnasiestudier ser ut, vad som utmärker arbetsmarknaden vad gäller manliga respektive kvinnliga yrken, vilka föreställningar elever har kring framtida studier och yrken samt hur de faktorerna samverkar. Det kan exempelvis ske genom att lärare får stöd av en studie- och yrkesvägledare i arbetet och att den plan för studie- och yrkesvägledning som finns i kommunen implementeras på skolan. Utvecklingsarbetet kan med fördel samordnas med de planer på en yrkesdag som rektorn redan påbörjat under våren.

På Skolinspektionens vägnar

X Anna Johansson

Beslutsfattare

Signerat av: Anna Johansson

X Maria Lundström

Föredragande

Signerat av: Maria Lundström

I handläggningen av ärendet har även utredaren Verica Stojanovic deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Besöket genomfördes torsdagen den 31 augusti 2023 av utredarna Maria Lundström och Verica Stojanovic.

Sjömarkenskolan är, enligt rektorns information, en F-6-skola med mellan 430 och 450 elever läsåret 2023/2024. Läsåret 2023/2024 kommer årskurserna 1-4 att bestå av tre klasser medan årskurs 5 och 6 har två klasser. Skolan har ungefär 55 medarbetare.

Lärarbehörighet lå 22/23: 80,2 %.

SYV-tillgång finns ej.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- En gruppintervju med lärare
- En intervju med rektor
- Dokumentstudier, dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Följande kriterier granskas:

- Undervisningens form - hur lärarna utformar och genomför undervisningen utifrån ett jämställt och normmedvetet förhållningssätt.
- Undervisningens innehåll – hur lärarna undervisar om jämställdhet.
- Lärares arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Lärares arbete för att tidigt motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se)

Bilaga 3: Författningsstöd

Av **1 kap. 5 § skollagen** framgår att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

I den inledande delen av läroplanen för grundskolan (**Lgr 22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag**) framgår bland annat följande. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet. Det framgår också att skolan aktivt ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

I grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.1 Normer och värden**) anges att alla som arbetar i skolan i sin verksamhet ska bidra till att skolan präglas av jämställdhet och att elever interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Det framgår också att alla som arbetar i skolan ska utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt i det vardagliga arbetet. Vidare ska lärare specifikt synliggöra och diskutera med elever hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Läraren ska också planera och genomföra undervisningen så att elever möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet.

Enligt grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.3 Elevers ansvar och inflytande**) ska läraren verka för att elever oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Vidare framgår av grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.6, Skolan och omvärlden**) att alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund.

Enligt **2 kap. 29 § skollagen** ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Av förarbetena till skollagen (**Prop. 2009/10:165 s. 278-279**) framgår att den studie- och yrkesvägledningskompetensen inte nödvändigtvis behöver finnas inom den egna skolenheten. Många fristående skolor köper t.ex. in vägledningstjänster. Ett krav på att studie- och yrkesvägledningskompetens ska finnas innebär dock en tydlig markering av huvudmannens ansvar för att eleverna får tillgång till studie- och yrkesvägledning, samtidigt som organisationen även fortsättningsvis är en lokal fråga. I läroplanerna finns både riktlinjer för alla som arbetar i skolan och särskilda riktlinjer för studie- och yrkesvägledare eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter. Enligt förarbetena speglar detta att både lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv.

I grundskolan läroplan (**Lgr 22, 2.6 Skolan och omvärlden**) anges att studie- och yrkesvägledaren, eller den som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning och vara stöd till den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.